

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

VOL.2 № 4

2025

EKOLOGIYA SOHASIGA OID PR MATNLARINING O'ZIGA XOSLIKLARI

Gulyamova Muxtabar Abdujabbarovna

O'zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti To'g'on va Qudrat
Ernazarovlar nomidagi Jamoatchilik bilan aloqalar kafedrası katta o'qityvchisi, f.f.f.d. (PhD)

Annotatsiya

Mazkur maqolada ekologiya sohasiga oid PR matnlarining mazmuniy, lingvistik va kommunikativ xususiyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda ekologik PR matnlarining jamoatchilik ongini shakllantirish, ekologik mas'uliyatni kuchaytirish va barqaror rivojlanish g'oyalarini targ'ib etishdagi o'rni ochib beriladi. Ekologik PR matnlarida ilmiy aniqlik va ommaboplik uyg'unligi, baholovchi va emotsional birliklarning qo'llanishi, persuaziv strategiyalarning ustuvorligi aniqlanadi. Tadqiqot natijalari ekologik kommunikatsiya samaradorligini oshirish va PR faoliyatini takomillashtirishda ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: ekologiya, PR matnlari, ekologik kommunikatsiya, diskurs, jamoatchilik bilan aloqalar, barqaror rivojlanish.

СПЕЦИФИКА PR-ТЕКСТОВ В ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ СФЕРЕ

Гулямова Мухтабар Абдужаббаровна — старший преподаватель кафедры связей с общественностью имени Тугон и Кудрата Эрнazarовых, Университет журналистики и массовых коммуникаций Узбекистана, доктор философии по филологическим наукам (PhD).

Аннотация

В статье анализируются содержательные, лингвистические и коммуникативные особенности PR-текстов в сфере экологии. Раскрывается роль экологических PR-материалов в формировании общественного сознания, развитии экологической ответственности и продвижении идей устойчивого развития. Выявляется сочетание научной точности и доступности, активное использование оценочных и эмоционально-экспрессивных средств, а также доминирование персуазивных стратегий в экологических PR-текстах. Результаты исследования имеют теоретическое и практическое значение для повышения эффективности экологической коммуникации.

Ключевые слова: экология, PR-тексты, экологическая коммуникация, дискурс, связи с общественностью, устойчивое развитие.

THE SPECIFIC FEATURES OF PR TEXTS IN THE FIELD OF ECOLOGY

Gulyamova Muxtabar Abdujabbarovna — Senior Lecturer at the Tugon and Qudrat Ernazarov Department of Public Relations, University of Journalism and Mass Communications of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology.

Abstract

The article analyzes the content-related, linguistic, and communicative features of PR texts in the field of ecology. It examines the role of environmental PR materials in shaping public awareness, strengthening environmental responsibility, and promoting sustainable development ideas. The study identifies the integration of scientific accuracy with accessibility, the frequent use of evaluative and emotional language, and the dominance of persuasive strategies in environmental PR texts. The findings are of theoretical and practical significance for improving the effectiveness of environmental communication and public relations activities.

Keywords: ecology, PR texts, environmental communication, discourse, public relations, sustainable development.

Kirish

Zamonaviy jamiyat taraqqiyoti sharoitida ekologik muammolar insoniyat oldida turgan eng dolzarb va global masalalardan biriga aylandi. Iqlim o'zgarishi, atrof-muhitning ifloslanishi, biologik xilma-xillikning kamayishi hamda tabiiy resurslardan samarasiz foydalanish kabi jarayonlar nafaqat ekologik, balki ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy oqibatlarga ham olib kelmoqda. Shu bois ekologik ong va mas'uliyatni shakllantirish, jamiyatda tabiatga nisbatan ongli munosabatni qaror toptirish masalasi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bu jarayonda ommaviy kommunikatsiya vositalari, xususan, jamoatchilik bilan aloqalar (PR) faoliyatining o'rni alohida e'tiborga loyiqdir. Ekologiya sohasiga oid PR matnlari jamoatchilikni ekologik muammolar haqida xabardor qilish, ijtimoiy faollikni oshirish, ekologik qadriyatlarni targ'ib etish va barqaror rivojlanish g'oyalarini ommalashtirishga xizmat qiladi. Ushbu matnlar nafaqat axborot berish, balki auditoriyada muayyan munosabat, hissiy ta'sir va ijtimoiy mas'uliyat hissini shakllantirish vazifasini ham bajaradi. Shu jihatdan ekologik PR matnlari mazmuni, til birliklari, stilistik vositalari va kommunikativ strategiyalari bilan boshqa sohaviy PR matnlaridan sezilarli darajada farqlanadi. Bugungi kunda ekologik PR matnlarida ilmiylik va ommaboplikning uyg'unligi, ishonchlilik, dalillarga tayanish, axloqiy-emosional ta'sir hamda ijtimoiy ahamiyatni ta'kidlash muhim mezon sifatida namoyon bo'lmoqda. Shuningdek, bunday matnlarda inson va tabiat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni yoritish, ekologik xavfsizlik masalalarini jamoatchilik manfaatlari bilan uzviy bog'lash ustuvor ahamiyat kasb etadi. Natijada ekologiya sohasiga oid PR matnlari lingvistik, pragmatik va diskursiv jihatdan o'ziga xos kommunikativ hodisa sifatida shakllanadi. Mazkur maqolada ekologiya sohasiga oid PR matnlarining asosiy xususiyatlari, ularning til va uslubiy jihatlari, kommunikativ maqsadlari hamda jamoatchilik ongiga ta'sir mexanizmlari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari ekologik kommunikatsiya samaradorligini oshirish, ekologik PR faoliyatini takomillashtirish va ekologik madaniyatni rivojlantirishga xizmat qilishi bilan ahamiyatlidir.

Adabiyotlar tahlili

Ekologiya va jamoatchilik bilan aloqalar (PR) sohasining kesishgan nuqtasida olib borilgan tadqiqotlar so'nggi yillarda ilmiy adabiyotlarda alohida yo'nalish sifatida shakllanib bormoqda. Xorijiy va mahalliy olimlar ekologik kommunikatsiya, ekologik diskurs hamda ekologik PR matnlarining ijtimoiy-ta'sirchan xususiyatlarini turli ilmiy yondashuvlar asosida tahlil qilganlar. G'arb tadqiqotchilari orasida ekologik kommunikatsiya masalalariga birinchilardan bo'lib e'tibor qaratgan olimlar ekologik PRni barqaror rivojlanish siyosatining muhim tarkibiy qismi sifatida talqin qiladilar. J. Grunig va T. Huntning PR nazariyasiga oid ishlari ekologik muammolarni jamoatchilikka yetkazishda ikki tomonlama simmetrik kommunikatsiyaning ahamiyatini asoslab beradi. Ularning fikricha, ekologik PR matnlari faqat axborot tarqatish bilan cheklanmasdan, auditoriya bilan muloqot va ijtimoiy hamkorlikni yo'lga qo'yishi lozim. Ushbu yondashuv ekologik PR matnlarining dialogik va persuziv tabiatini ochib berishda muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Ekologik diskurs masalalarini tadqiq etgan N. Fairclough, T. van Dijk kabi olimlar ekologiya bilan bog'liq matnlarning ideologik va pragmatik jihatlari alohida e'tibor qaratadilar. Ularning tadqiqotlarida ekologik matnlar ijtimoiy ongni shakllantiruvchi diskursiv vosita sifatida talqin qilinadi. Bu yondashuv ekologik PR matnlarida baholovchi birliklar, metaforalar, emotsional-leksik vositalar va ijtimoiy mas'uliyatni ta'kidlovchi nutq strategiyalarining faol qo'llanishini izohlash imkonini beradi. Ekologik jurnalistika va ekologik PR masalalarini yoritgan olimlar (A. Hansen, R. Cox va boshqalar) ekologik matnlarning asosiy vazifasi jamiyatda ekologik ongni rivojlantirish ekanligini ta'kidlaydilar. Ularning tadqiqotlarida ekologik PR matnlarining o'ziga xos jihati sifatida ilmiy ma'lumotlarning ommabop va tushunarli shaklda bayon etilishi, statistik dalillar bilan bir qatorda inson omiliga yo'naltirilgan narrativlardan foydalanish muhim omil sifatida

ko'rsatiladi.

MDH va mahalliy ilmiy adabiyotlarda ekologik PR masalalari ko'proq ekologik targ'ibot, ekologik madaniyat va axborot siyosati doirasida o'rganilgan. O'zbek olimlari ekologik ta'lim va ekologik tarbiya muammolarini yoritishda ommaviy axborot vositalari va PR matnlarining rolini alohida qayd etadilar. Ularning fikricha, ekologik PR matnlari milliy mentalitet, madaniy qadriyatlar va hududiy ekologik muammolarni hisobga olgan holda shakllantirilgandagina samarali bo'ladi.

Shuningdek, lingvistik tadqiqotlarda ekologik matnlarning leksik-semantik tarkibi, terminologik xususiyatlari hamda stilistik vositalari tahlil qilingan. Bu tadqiqotlarda ekologik PR matnlari ilmiy uslub va publitsistik uslub elementlarining sintezi asosida vujudga kelgan murakkab kommunikativ shakl sifatida baholanadi. Ayniqsa, ekologik terminlarning izohlovchi kontekstda qo'llanishi, baholovchi birliklar va chaqiriq mazmunidagi konstruksiyalarning faol ishlatilishi ekologik PR matnlarining muhim belgisi sifatida e'tirof etiladi.

Umuman olganda, mavjud ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, ekologiya sohasiga oid PR matnlari ijtimoiy, lingvistik va kommunikativ jihatdan kompleks tadqiqotni talab etadi. Biroq ekologik PR matnlarining aynan til va uslubiy o'ziga xosliklarini tizimli ravishda o'rganish masalasi hanuz dolzarbligicha qolmoqda. Mazkur holat ushbu maqolada ekologik PR matnlarining o'ziga xos xususiyatlarini chuqur tahlil qilish zaruratini belgilaydi.

Tahlil va natijalar

Ekologiya sohasiga oid PR matnlarini tahlil qilish jarayonida ularning mazmuniy, lingvistik va kommunikativ xususiyatlari o'zaro uzviy bog'liqlikda namoyon bo'lishi aniqlandi. Tadqiqot obyekti sifatida ekologik tashkilotlar, davlat muassasalari va nodavlat ekologik harakatlar tomonidan e'lon qilingan press-revizlar, axborot xabarlar, ijtimoiy reklama matnlari hamda rasmiy veb-saytlarda joylashtirilgan PR materiallari tanlab olindi. Ushbu matnlar tahlili ekologik PR diskursining o'ziga xos kommunikativ modelini aniqlash imkonini berdi.

Avvalo, ekologik PR matnlarining mazmuniy yo'nalganligi tahlil qilindi. Natijalarga ko'ra, mazkur matnlarda asosiy urg'u ekologik muammolarni tasvirlashdan ko'ra, ularning ijtimoiy ahamiyatini ochib berishga qaratilgan. Muammo bayonida ko'pincha sabab-oqibat munosabatlari asosiy mantiqiy struktura sifatida namoyon bo'ladi. Masalan, atrof-muhit ifloslanishining inson salomatligiga ta'siri, suv va havo sifatining yomonlashuvi bilan turmush darajasi o'rtasidagi bog'liqlik kabi jihatlar muntazam ravishda ta'kidlanadi. Bu esa ekologik PR matnlarining pragmatik yo'naltirilganligini ko'rsatadi.

Xulosa

Olib borilgan tadqiqot ekologiya sohasiga oid PR matnlarining zamonaviy kommunikatsiya tizimida muhim o'rin tutishini ko'rsatdi. Tahlillar shuni tasdiqladiki, ekologik PR matnlari nafaqat axborot yetkazish vositasi, balki jamoatchilik ongida ekologik mas'uliyat, barqaror rivojlanish va tabiatga ongli munosabatni shakllantirishga xizmat qiluvchi samarali ijtimoiy-ta'sir mexanizmi hisoblanadi. Ushbu matnlar orqali ekologik muammolar jamiyat hayoti bilan uzviy bog'liq holda yoritilib, auditoriyaning faol ishtiroki va ijtimoiy faolligi rag'batlantiriladi. Tadqiqot natijalari ekologik PR matnlarining o'ziga xosligi, avvalo, ularning mazmuniy yo'nalganligida namoyon bo'lishini ko'rsatdi. Bunday matnlarda ekologik muammolar sabab-oqibat munosabatlari asosida talqin qilinib, inson salomatligi, kelajak avlod taqdiri va jamiyat barqarorligi bilan bog'lab ko'rsatiladi. Shu orqali ekologik masalalar abstrakt hodisa emas, balki ijtimoiy ahamiyatga ega real muammo sifatida talqin etiladi. Lingvistik va stilistik jihatdan ekologik PR matnlari ilmiy aniqlik va ommaboplik uyg'unligiga asoslanadi. Terminologik birliklarning izohli va kontekstual qo'llanishi, baholovchi hamda emotsional-ekspressiv vositalarning faol ishlatilishi ushbu matnlarning ta'sirchanligini oshiradi. Shu bilan birga, publitsistik uslubning ustuvorligi va statistik dalillarning keltirilishi auditoriyada ishonch va mas'uliyat hissini shakllantirishga xizmat qiladi. Umuman olganda, ekologiya sohasiga oid PR matnlari kompleks kommunikativ hodisa bo'lib, ular axborot berish, ishonitirish va tarbiyaviy funksiyalarni o'zida mujassamlashtiradi. Tadqiqot xulosalari ekologik PR faoliyatini ilmiy

asosda tashkil etish, ekologik kommunikatsiya strategiyalarini takomillashtirish hamda jamiyatda ekologik madaniyatni rivojlantirish jarayonida muhim nazariy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Грюниг Дж., Хант Т. Управление связями с общественностью / пер. с англ. – М.: ИНФРА-М, 2012. – 640 с.
2. Кокс Р. Экологическая коммуникация и общественный дискурс / пер. с англ. – Харьков: Гуманитарный центр, 2014. – 416 с.
3. Фэрклоу Н. Дискурс и социальные изменения / пер. с англ. – М.: Логос, 2007. – 320 с.
4. ван Дейк Т. А. Дискурс и власть: Репрезентация доминирования в языке и коммуникации / пер. с англ. – М.: УРСС, 2013. – 344 с.
5. Хансен А., Кокс Р. Окружающая среда, медиа и коммуникация. – Лондон: Routledge, 2015. – 280 p.
6. Wilcox D. L., Cameron G. T., Reber B. H. Public Relations: Strategies and Tactics. – 11th ed. – Boston: Pearson, 2015. – 624 p.
7. Мелкумов А. Н. Экологическая журналистика и информационная политика. – М.: Академический проект, 2011. – 256 с.